

(POLİTİKA)

41. kere '68!⁽¹⁾

"Biliyorsun, bizim her türlü yalnızlığımız
Yeni bir dil olacak yarın."^[2]

4 1. yılında '68; yine yeni bir mücadele dilidir; ya da Rosa Luxemburg'un, "Bir devrim kültürel biçimlerde de seyredebilir," dediği kapsamda, gündelik hayatı devrimcileştiren değerleriyle kesintisiz bir devrim...

Bu nedenle "Belleğimizin gittikçe daha az işler hâle geldiği bu günlerde, 'o' gençlerin hikâyesini hatırlamak ya da öğrenmek için '68'in önemi'nin^[3] altını bir kez daha çizmekte yarar var.

NEYDİ, NASIL OLDU?

'68; artık sürdürülemez "eski'nin; yarattığı muhalefetle alt üst olmasının/ edilmesi macerasını hikâyesidir.

Tarihin sahnesine Komünarlar'ın Paris'inde çıkan '68; spontan bir hareketti; kapitalist düzene ilişkin muhtelif itiraz ve "Hayır"ların toplamına denk başkaldırıydı.

İçinde Kaliforniya'da Beat Generation şiir akımı (Burroughs, Ferlinghetti, Ginsberg, Kerouac ve ötekiler) vardı. Gündelik hayatın mucizesini yaşıyorlardı; burjuva kültürünün ve ahlâkının ipliğini pazara çıkartıyorlardı. Beatnik Kuşağı'nın tarihi ta 1948'lere dayanır, ama 60'lardan sonra ete kemiğe büründü.

Ve hippiler ve mini etek ile ortaya çıktı. Dünyayı algılama, zihniyet ve cinsellik olarak statükonun reddi anlamına geliyordu. Gene Kaliforniya'da Berkeley Üniversitesi'nde Herbert Marcuse adında bir profesörün peşinde öğrenciler, var olan ne varsa, siyasal ve ekonomik düzen, etik ve ahlâk, gündelik hayat ve yaşam tarzı, hepsini reddediyorlardı. 1968 olayları Paris'te başladı!

Mark Kurlansky'in belirttiği üzere, "22 Mart 1968'de, Paris'in batı banliyölerinden biri olan Nanterre'de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihin en önemli devrimi başladı. ABD'nin Vietnam'da yürüttüğü savaşa muhalefet eden öğrencilerin ayaklanmasıysa bu hareketi küresel boyuta taşıdı. Amerikan gençliği savaş sorunuyla doğrudan yüzleşti. On binlerce genç hükümetlerinin politikasını canlarıyla ödedi, yüz binlercesi Vietnam'dan yaralı ve sakat döndü, yaşadıkları deşet milyonlarcasında hiçbir zaman silinmeyecek izler bıraktı. Fransa'da başlayıp Amerika'da büyüyen '68 devrimi tüm dünyayı bir daha göremeyeceği türden bir başkaldırı hareketiyle tanıştırdı."^[4]

O tarihsel kesitte Paris'te olan Hıfzı Topuz'un ifade ettiği üzere, "Olaylar patlak verdiğinde, öyle önceden hazırlığı yapılmamıştı; bir ideolojik ön hazırlığı yoktu. Birdenbire gençlerin eylemi, hareketi olarak ortaya çıktı. Eylemlerin her bir oluşum kademesinde, yani solun her kanadından insanlar yer alıyordu. Troçkistler vardı, Maoocular vardı, sosyal demokratlar vardı... Komünistler de başta çekimser davransalar da, asıl Moskova'nın dışında bir sol hareket olarak başladı. O zaman da Marksist olup da Moskova'nın gidişatını onaylamayan tüm insanlar bu eylemlere katıldılar. İş-

te bu durum asıl heyecan vericiydi...

ABD'nin Vietnam işgali yalnız solcuları değil, bütün antiemperyalistleri bir araya getirmişti. Olayların çıkışına bu tip olaylar esin kaynağı oldu. Olaylarda hükümetleri devirmek, darbe yapmak gibi bir yola çıkış yoktu, savaş çıkarmak değildi niyetleri, zaten öyle bir hazırlıkları da yoktu. Sadece kendi 'hayır'larını duyurma ihtiyacı hissediyorlardı."

Çeşitlilik içinde ve eylemin önderliğindeki birlik olarak tanımlayabileceğimiz '68'i anlayabilmek için "1968'in eşliğindeki dünyayı hatırlayalım: Gezegelimiz iki büyük ekonomik ve siyasi nüfuz alanına bölünmüş, yaşayan herkesi üçer kez öldürebilecek nükleer bombaların, kimyasal silahların ve ortaçağın veba salgınlarını aratmayacak biyolojik tehditlerin gölgesindeydi.

Kapitalist dünyada gençler, yarın içinde yer alacakları piyasa ekonomisinde birer altın prangalı köle hâline geleceklerini görüyor, kurulu düzene karşı soldaki en köklü ve giderek daha radikalleşen çözümlerden medet umuyorlardı.

Sosyalist dünyada gençler, amansız parti sulhasının ve kumanda ekonomisinin yarattığı yeni tufeylilere, egemen ideolojiyi topluma deli gömleği gibi giydiren ve giderek tutuculaşan bürokratik elite karşı kapitalist dünyanın liberal can damarlarına sarılıyorlardı.

Tepişen bu iki dünyanın arasında kalan ve ayak altında ezilen Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda ise, onları 'kapitalizmin emperyalizminden' ve/veya 'komünizmin esaretinden' kurtarmış olmakla öğrenen yeni bir bürokrat burjuvazi ve onun eteklerinde palazlanan açgözlü bir 'milli burjuvazi' tarafından kurulmuş yağmacı rejimler hüküm sürmekteydi...

Kurulu düzenin kalıpları dünyaya dar geliyor-du...

Çin'deki Kültür Devrimi tüm dünyada dikkat ve heyecanla izlenir olmuştu...

22 Mart 1968'de Paris Üniversitesinin Nanterre yerleşkesindeki öğrenci forumunu ve işgali, Mayıs ayında Sorbonne ve diğer üniversitelerde sonra da liselerde patlak veren başkaldırı ve işgaller izledi. CGT ve diğer sendikalar, işçileri dizginlemek için genel greve gittiler, fakat genç işçilerin forumlarda toplanarak çalıştıkları fabrikaları işgal etmesini önleyemediler. Fransa Komünist Partisi, doğan devrimci durumdan yararlanmak yerine, burjuva devriminin kazanımlarına ve demokrasiye sahip çıkmayı tercih etmişti."^[5]

'68 ile, sonuçları ne olursa olsun, "eski dünya" alt üst olmuş; onarılması zaman alacak derin yarıklar/ yaralar açılmıştı...

Bütün dünyayı kucaklayan '68 ile, Karl Marx'ın, "İnsansal öz, tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değildir. Gerçekliği içersinde, bu, toplumsal ilişkilerin bütünüdür," diye tarif ettiği eylemlilik tüm yerkürede isyan ateşlerinin yeniden yakılmasının önünü açtı...

'68 YORUMLARI

Siz bakmayın Slovoj Zizek'in, "... '68 ruhu' ya

da hareketi politik açıdan kaybetmiş bir harekettir,"^[6] demesine!

'68, 41 yıldır yaşıyor; daha da gerektiği kadar yaşayacak!

'68 hareketinin sıcak günlerde Paris'ten tarihi kareler çeken fotomuhabiri Gökşin Sipahioğlu, bu büyük hareketliliği "Domino etkisi yapan uluslararası toplumsal olay" olarak tanımlarken; Mark Kurlansky de ekler: "... '68, spontane protestoların tüm dünyada birbiri ardına gerçekleştiği bir yıldır. Bu devrimi diğer protestolu yıllardan ayıran en önemli özellik çok geniş çaplı bir özgürlük hareketi olmasıdır... '68 sokakta başladı, sokakta devam etti... '68 hâlâ yolumuzu aydınlatıyor... '68 ruhu hâlâ yaşıyor..."

O günleri, hem muhabir, hem aktivist olarak yaşayan ve "Fikirlerimiz hâlâ hayatta" diyen Alman fotoğrafçı Erika Sulzer-Kleinemeier de benzer görüşler ifade etmektedir.

Tipki Fransız sanatçı Bertrand Ivanoff'un "68 Anlatısı"ndaki gibi: "... '68 hareketi bir zaferdi evet. Temiz hava girmiştir şehre '68 hareketiyle. Aile ilişkileri, iktidarla kurulan bütün ilişkiler nefes almaya başlamıştır. Kent de iktidar alanıdır. Özetle, hiyerarşi bozguna uğratılmıştır. Bana kalsa Fransa'da, Paris'te '68 devriminin yaptığı en büyük devrim dil alanında yaşanmıştır. İktidarın kendini yaşattığı dil alanında. '68'den sonra kimse öğretmene öğretmen demedi. Bu köklü bir değişimdi. Annemizle, babamızla, hocamızla; hayatımızdaki bütün mikro otoritelerle, iktidarla kurduğumuz dili değiştirdi. Bizi özgürleştirdi. İletişimin seviyesi, biçimi değişti. Eşit ilişkiler kurmaya başladık..."^[7]

Evet, '68'in eskimeyen, eskitilmesi de mümkün olmayan "kerameti" buradadır!

"BİZİM '68"

Avrupa'dakinden önemli farklılıklar arzeden "Bizim '68"i en iyi, Şili'deki 11 Eylül 1973 askeri darbesi ardından 23 Eylül 1973'de hayatını kaybettiğinde Pablo Neruda'dan geride kalan şu dizeler anlatır:

"O kadar çok ki ölümüz/ Ve o kadar çok ki kızıl güneş önünde setler/ Ve o kadar çok ki çarpık kabuklu başlar/ Ve o kadar çok ki öpücüklerimizi engelleyenler/ Ve o kadar çok ki unutmak istediklerim..."

"Bizim '68", Avrupa'dakinden önemli farklılıklar arzediordu. Çünkü "Türkiye'de '68'li devrimciler Fransa'dakilerden farklı olarak, ürettikleri teorilerde iktidar almaktan bahsetmiş, mücadeleden en ileri düzeyi olan silahlı mücadeleyi benimseyebilmişler; bu yolda Che Guevara'yı örnek almışlardır."^[8]

Bu özelliğiyle ve de '68'li genç kuşağı anlatan Füzüzan'a göre, "1968, bir Rönesans'dı."

Ya da "... '68, her şeyden önce bir 'ruh hâli'yd'i" vurgusuyla ekleyen Ayşe Emel Mesci'nin ifade ettikleri: "... '68 kuşağı ise yiğit ve yitik bir kuşaktı. Dünyanın ve memleketinin daha yaşanılabilir bir yer olması adına kendini fütursuzca öne atmasıyla yiğit, 'yaşlı'ların sunağına akıtılan 'genç'

(POLİTİKA)

kan olmasıyla ise yitildi. Artık bırakalım, '68 kendi yerinde dursun; bugünün veya yarının gençliği de kendi köken-olaylarını, geçmişin sonu gelmez tartışma girdaplarına düşmeden, ama asıl belirleyici olan 'ruh hâli'ni de unutmadan yaratsın. '68'in kendi 'yaşlılarını' üretmesi o 'genç' kana ve o 'ruh hâli'ne yapılabilecek en büyük haksızlıktır çünkü..."

Kaldı ki Sennur Sezer'in '68'in Edebiyatı Edebiyat'ın 68'i' başlıklı kitabından da görüleceği üzere,[9] '68 hayatın tüm alanlarını sarsıcı biçimde etkileyen müthiş bir dinamikti.

Örneğin Türkiye'de devrimci mücadelenin sadece önderler arasında değil geniş kitlelerce benimsendiği döneme ait Melih Cevdet Anday'ın 'Kısmeti Kapalı Gençlik', Şükran Kurdakul'un 'İzmir'in İçinde Amerikan Neferi', Behçet Aysan'ın 'Üç Anı Üç Şehir', Can Yücel'in 'Mare Nostrum' ya da Attila İlhan'ın 'Tutuklunun Günlüğü' şiirleri buna örnektir...

Hatırlayın İsmail Uyaroğlu'nun 1973 yılında yayınlanan 'Ama Umudu Değil' şiiri 12 Mart 1971 muhtırasına rağmen duyulan inancın ilanı gibidir:

"Acı neyi siler?/ Acı ancak acıyı siler/ Umudu değil/ Açlık neyi siler?/ Açlık bir acıyı/ Bir de kendini siler/ Umudu değil/ Ölümse dostlar/ Acıyı, açlığı ve her şeyi siler/ Ama umudu değil."

Bunların yanında Erdal Öz'ün 'Çağdaş İşkenceci Üzerine Notlar', 'Urgan'ın 'Ucunda', 'Kanayan' isimli öykülerinden, Adnan Özyalçın'ın 'Baskın' isimli öyküsüne uzanan yelpaze 68'den 80'e uzanan unutulmazlığın; yani "Bizim '68'in hikâyesidir..."

'68'i, Müfit Özdeş ise şöyle resmeder:

"Dünyayı saran bu devrim dalgası Almanya, İspanya, Mısır, Meksika, İngiltere, Kanada, ABD, Çekoslovakya ve Polonya'nın yanısıra, bir çok ülke gibi Türkiye'de de sesini buldu. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde başlayan işgal kısa sürede İstanbul ve diğer yerlerdeki üniversitelere de yayıldı. Öğrenci kaynaşmasına grev dalgaları, köylülerin talep ve protestoları eşlik ediyor, Kürtlerin ve ezilen tüm diğer kesimlerin rahatsızlıkları su yüzüne çıkıyordu. ODTÜ'de devrimci dalganın büyük yükselişi ise, 6 Ocak 1969'da Komer'in arabasının tutuşturulmasıyla başlayarak yaşanacaktı..."

1968 başkaldırısı (...) Dünyayı değiştirmek isteyenlerle dünyanın değişmemesini isteyenleri karşı karşıya getiren ve her iki cenahı da geri dönülemez biçimde değiştiren bir devrim dalgasıydı.

Bu devrim dalgası çatladı ve kırıldı. Direnen öncüler, geri çekilen kitlelerden koştular ve ezildiler. Kurbanlar verdiler. 68'liler görünürde yenilmişti, ama '68 ruhu', yani gençliğin özgür ve devrimci ruhu kazanacak, değişmeyen tek şeyin değişim olduğu düşüncesi 1968'i izleyen yıllarda demokratik devrimin zikzaklı rotasını ve insanlığın geleceğe giden yollarını aydınlatacaktı."

"AH-Ü VAH" LAR!

Şimdi 60 yaş civarında olanların gençliğinde dünyayı altüst eden devrim dalgasının üstünden 41 yıl geçtikten sonra; ve bugünlerde o eşsiz '68 bize hâlâ göz kırpyorken; hem yıllar öncenin isyancılarını, hem o günleri yaşamışları, hem de yaşamamışları kendileriyle hesaplaşmaya çağırıyor.

Ama bir şartla; "körün kendi dokunduğu yerden fili tarif ettiği" gibi değil...

'68'i konuşurken daima, "Vefa ve samimiyet ilk prensipleriniz olmalıdır," diyen Konfüçyüs'ün uyarısı anımsanmalıdır!

Örneğin, "1960-1970 arası hayatımın en gü-

zel yıllarıydı. Kimseye sormadım ama o dönemde 20'li, 30'lu yaşlarını yaşayan bizim kuşağın da en güzel yıllarıydı bu evre..."

Umudumuz vardı o yıllarda! Dünyayı ve hayatı değiştirme umudu!..

Bizim kuşak umudunu yitir(e)mez, umutsuz yaşayamaz!"[10] diyen Özdemir İnce bugün, Doğan Medya Grubu'nun 'Hürriyet'indeki yazardır...

Yaptıklarıyla yaşadıklarını Özdemir İnce'nin nasıl barıştırdığını bilemeyiz ama bu soru(n)lu bir "68'lilik iddiası"dır!

"Ben 1968 kuşağından değilim. 68 kuşağı gençliğinden birkaç yaş daha büyüğüm. Onların ağabeyi konumundayım. Ve alçakgönüllü olmayı bir an bir yana bırakarak söyleyecek olursam, bu ağabeylik sadece yaşla da ilgili değil. Benim de bir gençlik önderi olarak içlerinden biri olduğum 60'ların ilk yıllarının devrimci üniversite gençliği, 1968'in ilk dalgasıdır ve bu anlamda da öncüsüdür,"[11] diyen(!) ve "Beyaz saç, aklın değil yaşın işaretidir," yolu Yunan atasözünden bihaber olan Atıf Behramoğlu'nun şu satırlarına gelince:

"Bugünün Türkiye gençliğine 1960'ları, 68 kuşağını nasıl anlatmalı?"

Post-modern diye nitelenen bu gençliğe... Bir arkadaş şöyle diyordu geçenlerde: O zamanların gençliği, ülkeyi ve dünyayı kurtarmak amacıyla yola çıkmıştı... Bugünkü gençlik TV'lerde çikolata, Mc Donald's, Turkcell oyunculuğu yapıyor... Ve her şeyleriyle de bu rollere cuk oturmakta... En son idealleri ise Recep İvedik... Haksız mı?

Yirmili yaşlarımı özlüyorum. Bunun tek nedeni o sırada yirmili yaşlarda olmam değil... Yirmili yaşlarda olmak başlı başına bir ayrıcalık nedeni değildir... Üstünlük nedeni hiç değildir... Yirmili yaşlarımı özlüyorsam, o yılların Türkiye'sini, o günlerin dünyasını özlediğim içindir bu. Bir de o yılların, o günlerin Türkiye'sine, dünyasına yarattığımız için...

Okuduklarımızla, düşündüklerimizle, yaşadıklarımızla, eylemlerimizle... Bugünkü gençliğin, korkarım büyük çoğunluğu ile, bütün bunlardan bunca uzak olması ne yazık..."[12]

Hayata bu denli "yukarıdan bakmak", "beğenmemek", "ah-ü vah" etmek; özünde hiçbir şey yapmamanın "gerekçelerini kotarmak"tan başka anlam taşımaz...

Eric Hobsbawm'ın, "Yalnızca kendi çağlarının tarihlerini kâğıda aktaranlar, geçmişi ve geçmişten neler çıktığını anlayamaz; bu tür eğilimlerin varacağı yer, kişilerin niyetlerinden bağımsız olarak, hem geçmişin hem de bugünün çarpıtılması dahi olabilir," sözünü unutmamak kilit önemdeyken; hayır! "Ah-ü vah" ederek özmek yetmez; özleneni yaratmak gerekir!

Bu noktada Şükran Soner'in, "68 kuşağı yitmedi," saptamasına "bazıları hariç" notunu düşmemiz kaçınılmaz oluyor...

Çünkü '68, "ulusalci"lar tarafından, anti-kapitalizmi "es" geçen soyut bir anti-emperyalizm söylencisiyle, bir "çılgın Türk sendromu"na dönüştürülmek istenmektedir!

Bakin '68'in militan mücadelesinde pek gözükmeyen "ulusalci" Öner Yağcı bu konuda ne "buyuruyor"(!?):

"... '68'in geleneğine coşkuyla sahip çıkanların yanı sıra '68'in değerlerine yüz çevirenler ve '68'i 'kanlı Pazar'larda, meydanlarda, sokaklarda boşmak isteyenlerin de '68 üzerine söz söyledikleri görülüyor. Anlaşıyor ki Atatürk, laiklik, bağımsızlık, yargı, Silahlı Kuvvetler, aydın olma onuru gibi tüketilmek istenen Cumhuriyet değerleri arasına '68 de katılmak isteniyor..."

2007 yılında gerçekleşen 'Cumhuriyet Mitingleri' '68'de canlanan laik ve bağımsız Cumhuriyetin bir kez daha coşkuyla canlanmasıydı...

'68'in tutuşturduğu tam bağımsızlık sevdasının Cumhuriyetle özdeşleştirilmesinde, '68 ruhunun yeniden canlandırılmasında Cumhuriyete borçlu olan kuşakların temiz vicdanlarına büyük görevler düşüyor..."[13]

Öner Yağcı "unutmuş" olsa da; biz asla unutmadık; '68'i kurşunlayan, işkencelere çeken, mahpuslara kapatan, darağaçlarında sallandıran Kemalizmin Cumhuriyet'i; hani Mustafa Suphi'yi, 15'leri katleden İttihatçı yani Ergenekoncu gelenektir... Veya Adalet Ağaoğlu'nun, "Cumhuriyet topal bir masa gibi..." diye betimlediği "şey"di! Hani bugün Ergenekon'da, o zamanlar eski MİT müsteşarıyla işkencecisi olduğu İlhan Selçuk'tan "özür" dileyen...

Bunu nasıl unutturur/ unuttururuz?

"SONUÇ YERİNE"

'68 hâlâ yaşıyor; 2009 Fransa'sındaki gençlerle...

'68 hâlâ yaşıyor; Gerçek İRA'yla...

'68 hâlâ yaşıyor; 26 yıl sonra 19 Aralık 2008'de mahpustan 56 yaşında çıkan müebbet hapis mahkûmu, "hiç pişmanlık göstermediği için" en çok tepki gören Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) militanı ve örgütün üst düzey sorumlularından Christian Klar'un, "kapitalizme karşı hâlâ sosyalizm için mücadele" çağrısıyla...

'68 hâlâ yaşıyor, yaşıyor...

Hem de Candan Erçetin'in, 'Gölgesizler' filmi için hazırladığı 'Ben Kimim' şarkısındaki gibi, "Az mıyım çok muyum/ Var mıyım yok muyum/ Ben neyim," diyenlere inat '68 hâlâ yaşıyor, yaşıyor...

Malum ya Konfüçyüs, "Bir şeyin haklı olduğunu bildiğin hâlde, o şeyden yana çıkmazsan korkaksın demektir"; bir Yugoslavya atasözü, "Bir şekilde doğar, fakat binbir şekilde ölürüz," derlerken; hâlâ yaşayan, yaşatan '68'i betimlercesine ekler Paracelsus:

"Hiçbir şey bilmeyen hiçbir şeyi sevmez./ Hiçbir şey yapamayan, hiçbir şey anlamaz./ Hiçbir şey anlamayan değersizdir./ Oysa anlayan kişi aynı zamanda sever, farkına varır, görür..."

9 Nisan 2009 16:56:03, Ankara.

NOTLAR

[1] 9 Nisan 2009 tarihinde Ankara Özgür Üniversite'de "İnsan(lar) ve İsyân(lar)" dersinde yapılan "68'e Dair" başlıklı konuşma... 20 Mayıs 2008 tarihinde İstanbul Üniversitesi Öğrenci Kültür Merkezi SİNEK'teki 'Gençlik Mücadelesi ve 71 Devrimci Çıkışı' başlıklı toplantıda yapılan konuşma...

[2] Edip Cansever.

[3] Rengin Arslan, "68'in Güncesi", Radikal Kitap, Yıl:7, No:413, 13 Şubat 2009, s.18.

[4] Mark Kurlansky, 1968: Dünyayı Sarsan Yıl, çev: Zehra Savan, Everest Yay., 2008.

[5] Müfit Özdeş, "Körün Tarif Ettiği Devrim", 26 Eylül 2008., kuyereel@googlegroups.com

[6] Slavoj Žižek, 1968, çev: Sabri Gürses, Encore Yay., 2008.

[7] Bertrand Ivanoff, "68 Hareketiyle Çocukluğumun Paris'ine Temiz Hava Girmişti", Radikal, 25 Ekim 2008, s.22.

[8] Emrah Arikuş, "Kıvılcımı Gençlik Çakar", Toplumsal Özgürlük, No:25, Ekim 2008, s.24.

[9] 68'in Edebiyatı Edebiyat'ın 68'i, Hazırlayan: Sennur Sezer, Evrensel Basım Yayın, 2008.

[10] Özdemir İnce, "68'in Edebiyatı Edebiyatın 68'i", Hürriyet, 8 Şubat 2009, s.16.

[11] Atıf Behramoğlu, "Hep 68'li Olmak", Cumhuriyet, 8 Kasım 2008, s.6.

[12] Atıf Behramoğlu, "68'liliğe Özlem", Cumhuriyet Dergi, No:1198, 8 Mart 2009, s.5.

[13] Öner Yağcı, "68'in 40. Yılı...", Cumhuriyet, 6 Kasım 2008, s.2.